

Muhammadamin Nurmatov

Andijon viloyati, “Alpomish merosi” MCHJ ta’sischisi

Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti talabasi

UDK-342.4

KONSTITUTSAVIY ISLOHOTLARNING TADBIRKORLAR HAYOTIDAGI AHAMIYATI

Annotatsiya: Ushbu maqolada mualliflar konstitutsiyaviy islohotlarni amalga oshirishda iqtisodiy faoliyat erkinligini ta’minlashning muhim jihatlarini o’rganib chiqdilar. Bugungi kunda tadbirkorlarning huquqlari va konstitutsiyamizning xo’jalik faoliyati bilan bog’liq huquqiy normalari ko’rib chiqiladi, iqtisodchi olimlarning bu boradagi fikrlari tahlil qilinadi. Tahlillar asosida tegishli xulosa va takliflar bildirilgan.

Kalit so’zlar: konstitutsiya, iqtisodiyot, tadbirkorlik, mulk, xususiy mulk, islohot, konstitutsiyaviy iqtisodiyot.

Аннотация: В данной статье авторы изучили важные аспекты обеспечения свободы экономической деятельности при реализации конституционных реформ. На сегодняшний день рассматриваются права предпринимателей и правовые нормы нашей конституции, касающиеся экономической деятельности, анализируются мнения экономистов по данному вопросу. На основе анализа разрабатываются соответствующие выводы и предложения.

Ключевые слова: конституция, экономика, предпринимательство, собственность, частная собственность, реформа, конституционная экономика

Abstract: In this article, the authors studied important aspects of ensuring freedom of economic activity in the implementation of constitutional reforms. Today, the rights of entrepreneurs and the legal norms of our constitution related to economic activity are considered, the opinions of economists on this issue are analyzed. Based on the analysis, relevant conclusions and proposals are developed.

Keywords: constitution, economy, entrepreneurship, property, private property, reform, constitutional economy.

Kirish

Hur diyorimiz O‘zbekistonning Konstitutsiyasi qabul qilinganidan buyon o‘tgan 32 yil mobaynida unda aks etgan tamoyil va qoidalar hayotga izchil joriy etildi. Hayotimizning barcha jabhalarida ilgari tasavvur qilib bo‘lmaydigan yutuqlarga erishildi. Bosh qomusimiz tufayli yurtimizda aholi turmush farovonligi yildan-yilga oshib bormoqda. Barcha sohalarida bo‘lgani kabi iqtisodiyot va biznes sohalarida ham ulkan muvaffaqiyatlarga erishilmoqda. Shubhasiz, bularning barchasida Asosiy qonunimiz mustahkam kafolat bo‘lib xizmat qildi. Ma’lumki, davlat jamiyat iqtisodiy negizlarining huquqiy asoslarini mustahkamlash maqsadida konstitutsiyaviy normalar talablari asosida tegishli qonunlar, qonunosti me’yoriy hujjatlarni qabul qilish va ularni takomillashtirib borish, jismoniy hamda yuridik shaxslar tomonidan bozor iqtisodiyoti tamoyillari, qoida-talablari asosida faoliyat yuritilishi uchun ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar

yaratish funksiyasini bajaradi. 2017-2021 yillarda mamlakatda huquqiy demokratik davlat, kuchli fuqarolik jamiyatini qurish, erkin bozor munosabatlari va xususiy mulk ustuvorligiga asoslangan iqtisodiyotni rivojlantirish, xalqning osoyishta va farovon hayot kechirishi uchun shart-sharoitlar yaratish, xalqaro maydonda O‘zbekistonning munosib o‘rin egallashiga qaratilgan kompleks choratadbirlar amalga oshirildi. Harakatlar strategiyasining uzviy davomi o‘laroq, mamlakat kelajagi bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan muhim hujjatlar O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni qabul qilindi. Bu bilan, kelgusi 5 yilga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi tasdiqlandi. Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasiga muvofiq, barcha sohalardagi rivojlanish, avvalo aholining turmush darajasi va sifatini oshirishga qaratilgani bilan yangi bosqichga o‘tdi. Bu esa o‘z navbatida, iqtisodiy faoliyat erkinligini ta‘minlashda muhim huquqiy asos hisoblangan konstitutiya bo‘yicha qo‘shimcha va o‘zgartirishlarni amalga oshirishni zaruriyatini keltirib chiqardi[1].

Adabiyotlar sharhi

O‘zbekistonda davlat hokimiyati xalq manfaatini ko‘zlab va Konstitutsiyamiz hamda qonunlarimiz vakolat bergan idoralar tomonidagina amalga oshiriladi. O‘zbekiston xalqi nomidan faqat u saylagan Oliy Majlis va Prezidenti ish olib borishi mumkin. Fuqarolarimizning Konstitutsiyaning 35-moddasida belgilab qo‘yilgan vakolatli davlat organlariga, muassasalariga yoki xalq vakillariga ariza, taklif va shikoyatlar bilan murojaat qilish huquqini ta‘minlash maqsadida murojaatlarni ommaviy uchrashuvlar orqali qabul qilish jarayoni keng miqyosda amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda fuqarolarimiz mansabdorlar oldiga emas, balki mansabdor shaxslarning o‘zlari xalqimiz oldiga borib, mahallalarda, ular istiqomat qilayotgan hududlarda vujudga kelgan muammolarni yechimini topib, ularni ijobiy hal qilib berishmoqda. “Xalq davlat organlariga emas, davlat organlari xalqqa hizmat qilishi kerak” degan tamoyil barcha bo‘g‘indagi rahbarlar faoliyatida asosiy shiorga aylanmoqda. Asosiy qonunimizning 36 moddasida “Har bir shaxs mulkdor bo‘lishga haqli” yoki 53-moddasida mustahkamlab qo‘yilgan “ Xususiy mulk boshqa mulk shakllari kabi daxlsiz va davlat himoyasidadir” degan normalari hayotga tadbiiq etilib, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Tadbirkorlik sub‘ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo‘yicha vakil instituti o‘z faoliyatini amalga oshirilmoqda. Ma‘lumki, huquqiy demokratik davlatning eng muhim shartlaridan biri shaxs manfaatlarining muhofaza qilinishidir. Boshqacha qilib aytganda, davlat davlatligini ko‘rsatmoqchi bo‘lsa, fuqarolarini o‘z muhofazasiga olishi zarur. Binobarin, bosh qomusimizda ham inson, uning hayoti, erki, sha‘ni, qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida ulug‘lanadi. Shu o‘rinda iqtisodiy konstitutsiyaning o‘zagi, konstitutsiyaviy tuzumning asosini tashkil etuvchi huquqiy norma-tamoyillar (masalan, raqobatni qo‘llab-quvvatlash tamoyillari, iqtisodiy makonning birligi), shuningdek, asosiy huquqlardir. inson va fuqaroning erkinliklari (masalan, tadbirkorlik faoliyati uchun o‘z qobiliyati va mulkidan erkin foydalanish huquqi bor. Rolf Stober nemis olimi iqtisodiy konstitutsiyani ikki ma‘noda tushunadilar birinchisi. tor ma‘noda, bu Konstitutsiya (Asosiy qonun), Yevropa hamjamiyatining asosiy qonuni va iqtisodiy hayotning tuzilishiga taalluqli xalqaro huquq normalari (asosiy iqtisodiy huquqlar, iqtisodiy tamoyillar va boshqalar) qoidalari to‘plamidir. Bunda iqtisodiy faoliyat huquqi normasining bevosita ko‘rsatilishi emas, balki bu huquqning iqtisodiy hayotga taalluqli mazmuni (masalan, iqtisodiy faoliyat erkinligi sifatidagi umumiy harakat erkinligi) hal qiluvchi ahamiyatga ega[2].

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda konstitutsiyaviy islohatlarni amalga oshirishda iqtisodiy faoliyat erkinligi masalalari o‘rganishda induksiya va deduksiya, analiz, sintez, qiyosiy tahlil, ilmiy mulohazalar berilgan. Tahlil va natijalar Konstitutsiyaviy iqtisod sohasidagi ilmiy ishlanmalar ham raqobat huquqining mohiyati va huquq tizimidagi o‘rnini tushunish uchun muhim ahamiyatga ega. Konstitutsiyaviy

iqtisod deganda davlatning iqtisodiy va siyosiy faoliyatini tartibga soluvchi konstitutsiyaviy huquq normalarida aks ettirilgan iqtisodiy maqsadga muvofiqlikni erishilgan konstitutsiyaviy rivojlanish darajasi bilan optimal uyg'unlashtirish tamoyillarini o'rganuvchi ilmiy yo'nalish tushuniladi. Bundan tashqari, konstitutsiyaviy iqtisodiyotning asosiy vazifalaridan biri iqtisodiyotning davlatga ta'sirini tahlil qilish va biznesni samarali faoliyat ko'rsatishiga qaratilgan yechimlarni ishlab chiqishdir. Konstitutsiyaviy iqtisodiyot iqtisodiy qonunchilik tizimi sohasidagi ilmiy amaliy yo'nalish va huquqiy islohotlarning asosidir. Konstitutsiyaviy iqtisodiyot konstitutsiyaviy huquq masalalarining shaxsning iqtisodiy ahvoli asoslari va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi muammolari bilan bog'liqligini har tomonlama ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy konstitutsiya tushunchasiga nisbatan iqtisodiy huquq va konstitutsiyaviy iqtisodiyotga nisbatan huquqiy iqtisod haqida gapirish mumkin. Bavariya shtatining 1946 yilgi Konstitutsiyasi Germaniya Federativ Respublikasining Asosiy qonunidan farqli o'laroq, raqobat munosabatlarini bevosita tartibga soluvchi qoidalarni o'z ichiga oladi. Ha, Art. Bavariya Konstitutsiyasining 156-moddasida iqtisodiy hokimiyatni bo'lishish va monopoliyalarni yaratish maqsadida xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning birlashishiga yo'l qo'yilmasligi kerakligi ta'kidlangan. Xususan, aholi ommasini ekspluatatsiya qilish yoki kichik biznesni yo'q qilish niyatida bo'lgan kartellar, uyushmalar va narx kelishuvlari taqiqlanishi kerak. yurtimizda olib borilayotgan Konstitutsiyaviy islohotlarda nafaqat olimlar, huquqshunolar, mutaxassislar, balki fuqarolarning o'zi ham bevosita ishtirok etmoqda. Bildirilgan takliflarning tahlili xalqimizning mamlakatda bo'layotgan keng ko'lamli o'zgarishlarga befarq emasligini, fuqarolar islohotlarning faol ishtirokchisi bo'lishga intilayotganligini ko'rsatmoqda. Ta'kidlash joizki, xalqimiz tomonidan berilgan takliflar, shuningdek Davlatimiz rahbarining insonning qadr-qimmatini, sha'ni va g'ururi bundan buyon barcha sohalarida birinchi o'rinda turishi kerak" degan tamoyil asosida berilgan takliflardan kelib chiqib "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy qonuni loyihasi tayyorlandi[3].

Xulosa va takliflar

Konstitutsiyaviy tuzatishlar, avvalambor, jamiyatning turli ijtimoiy qatlamlariga mansub bo'lgan fuqarolarning shaxsiy, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ekologik huquqlari hamda manfaatlarini ta'minlashga, himoya qilishga qaratilgan to'g'ridan-to'g'ri ishlaydigan normalarga aylanadi. Konstitutsiyaga tuzatishlar fuqarolarning iqtisodiy huquqlarini, xususiy mulkchilikni, iqtisodiy faoliyatning erkinligini himoya qilishga qaratilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Bunda: davlat tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik va investitsiyaviy muhitni, shart-sharoitlarni ta'minlashi, iqtisodiy faoliyatda insofsiz raqobatga, monopollashtirishga yo'l qo'yilmasligi belgilanmoqda; tovarlar, xizmatlar, ishchi kuchi va moliyaviy mablag'larning erkin harakatlanishi kafolatlanmoqda; yer qonunda nazarda tutilgan shartlar asosida va tartibda xususiy mulk bo'lishi mumkinligi mustaxkamlanmoqda Jamiyatimizda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar albatta butun xalqimiz irodasini o'zida mujassam qilib, ularning xoxish va irodalarini. xalqaro umum e'tirof etilgan normalar va boshqa ko'plab oliy maqsadlar qo'yilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1-Ta'lim to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining Qonuni.-T.: O'zbekiston, <https://tashpmi.uz/uz/2020/09/talim-togrisidagi-qonun-prezident-tomonidan-imzolandi/>
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.–T.:O'zbekiston, 2017. <http://arm.sies.uz/?wpdmpro=sh-mmirziyoyev-qonun-ustuvorligi-va-inson-manfaatlarini-taminlash-yurt-taraqqiyoti-va-xalqfarovonligining-garovi>